

Nr 105.

Av herr **Welin**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående mera effektiv skattelindring för familjeförsörjare.

Då vårt lands nativitet i oroväckande grad är stadd i sjunkande, såsom jag uppvisat i min motion nr 105 i andra kammaren vid 1914 års senare riksdag och såsom för övrigt torde vara alltför väl känt, bör samhället snarast vidtaga alla de åtgärder, som kunna anses vara ändamålsenliga för att förebygga detta sjunkande. Åtskilliga medel kunna vara att föreslå. Ett sådant är att minska utgifterna för dem, som göra samhället den för detta synnerligen viktiga tjänsten att uppfostra nya slakten. Denna minskning av utgifterna för familjeförsörjare kan ske t. ex. därigenom, att dessa erhålla lämpliga skatteavdrag för barn. Redan nu förekomma sådana dels i bevillningsförordningen och dels i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.

I fråga om bevillningen för fast egendom kan, som bekant, intet avdrag erhållas av familjeförsörjare och följaktligen heller icke i fråga om kommunalskatten. Beträffande inkomst åter medgives ett mindre bidrag för familjeförsörjare. Det är nämligen föreskrivet, att »det belopp — — som får från uppskattad inkomst bevillningsfritt avdragas, skall ökas, där den skattskyldige huvudsakligen försörjer, jämte sig själv, sammanlagt mer än tre personer — —. Denna ökning må icke för någon skattskyldig eller, i fråga om äkta makar, för dessa gemensamt överstiga 200 kr. — —.»

Denna lindring träffar emellertid endast de lägsta inkomsterna, upp till 1,800 kronor, och tar icke hänsyn till antalet familjemedlemmar, utöver fyra, som skola försörjas. Däremot må erkännas, att ingen åldersgräns är satt för de barn, som försörjningen avser. Så välkommet avdraget än kan vara, kommer det dock icke att äga större betydelse för familjeförsörjaren,

utom där kommunalskatterna, som ju äro beroende av bevillningen, äro särdeles höga.

I kungl. förordningen av den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt finnes i § 19 mom. 2 stadgat: »Skattskyldig, vilkens taxerade belopp icke överstiger 6,000 kronor, äger vidare erhålla nedsättning i det taxerade beloppet med 100 kronor för varje av honom på grund av försörjningsplikt underhållet barn, vars ålder vid början av det år, taxeringen sker, understiger 15 år.»

Inte heller detta avdrag blir av någon större betydelse för familjeförsörjaren, såsom framgår av ett exempel. En person utan barn med ett taxeringsbelopp av 5,000 kronor erlägger i inkomstskatt 110 kronor; en person med 5 barn under 15 år och samma taxeringsbelopp i övrigt erlägger skatt för 4,500 kronor, d. v. s. 99 kronor. Skatteavdraget för de 5 barnen utgör summa 11 kronor d. v. s. 10 % av normalskattebeloppet. Och för åtnjutande av skattelindring enligt denna förordning äro två begränsningar satta: 1) taxerade beloppet får icke överstiga 6,000 kronor, utan hänsyn till barnens antal och utan hänsyn till boningsorten; 2) barnets ålder får icke överstiga 15 år, utan hänsyn till om barnet vid denna ålder fått sin utbildning för levnadskallet eller icke.

Ingendera av de båda skatteförordningarna bereda således familjeförsörjare någon avsevärd förmån, framför allt avsevärd i jämförelse med den stora tjänst, som familjeförsörjare göra samhället.

Annorlunda är förhållandet med kungl. förordningen om värnsskatt av den 9 oktober 1914, där det i 6 § heter: »Skattskyldig, vilken bort vid taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt år 1914 erhålla nedsättning enligt 19 § 2 mom. förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt i det till sådan skatt taxerade beloppet, äger åtnjuta nedsättning i värnsskattens belopp med en tiondel därav för varje barn, för vilket nedsättning vid nämnda taxering skolat medgivas.»

I denna förordning är sålunda skattelindringen ställd i direkt förhållande till skattebeloppet — en högst avsevärd förbättring, då därigenom skattelindringen blir effektiv på varje inkomststadium inom den ram, som förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt uppställer. Men även här kvarstår samma brist på elasticitet eller anpassning till verkliga skatteförmågan såväl i fråga om övre inkomstgränsen för skattelindringens åtnjutande som i fråga om barnens övre åldersgräns.

Själva normen eller grunden för bestämmande av skattelindringen synes i värnsskatteförordningen vara lyckligt funnen, nämligen att skatten skall

minskas för varje barn med en tiondel. Efter en sådan norm skulle skattelindringen bli effektiv även för inkomster på 3,000—10,000 kronor, ett inkomststadium, där med de för inkomstskatten gällande bestämmelserna — så långt dessa kunna tillämpas — skattelindringen blir fullständigt illusorisk. Och detta är kanske just det inkomststadium, där försörjningsplikten för barnen och deras uppfostran trycker allra hårdast på grund av de samhällsförhållanden, varunder vi leva. Inom dessa gränser av 3,000 och 10,000 kronor, falla nämligen inkomsterna för en stor del personer med boklig bildning, t. ex. ämbetsmän i statens och enskildas tjänst, och dessa känna, på grund av det värde denna bildning för dem äger, som sin plikt att även förskaffa barnen samma förmån. För de större familjerna bli svårigheterna här ofta omöjligheter. Sant är, att med den föreslagna normen för skattelindringen, minskning med en tiondel av skattebeloppet för varje barn, skattefrihet skulle inträda för familjer med 10 eller flera barn. Men tager man hänsyn till dels de indirekta skatter, som utgöras av en sådan familj i jämförelse med den ensamme mannen, och dels de utgifter av alla slag, som följa försörjningen av en så stor familj, blir den utgiftsminskning, som skattefriheten innebär, endast en ringa bråkdel av den börda, som försörjningen för med sig.

Således synes det vara fullt befogat, att nedsättningen i skatteplikt på grund av försörjningsplikt för barn bestämmes till en tiondel av skattebeloppet för varje barn.

Så framställer sig frågan om *den övre skattegränsen*.

Man torde ej kunna bestrida, att en ensam man med 5,000 kronors inkomst för ett ur ekonomisk synpunkt vida bekymmersfriare liv än en man med 10,000 kronors inkomst med 10 barn att uppfostra. Möjlighet till besparingar är vida större för den förre än för den senare, särskilt när man tager hänsyn icke blott till de direkta skatterna utan än mer till de indirekta eller konsumtionsskatterna. För familjen med de 10 barnen, alltså bestående av 12 personer, kunna konsumtionsskatterna säkerligen ej sättas lägre än 4—5 gånger motsvarande skatter för den ensamme mannen. Övre skattegränsen för åtnjutande av skattelindring för barn, som i inkomstskatteförordningen är satt till 6,000 kronor, synes mig böra höjas till omkring 10,000 kronor.

Men även *övre åldersgränsen* behöver höjas. I inkomstskatteförordningen är stadgat, att nedsättning erhålles för barn, vars ålder vid början

av det år, taxeringen sker, understiger 15 år. Detta är en alldeles för låg åldersgräns. Ofta är det så, att barnens egen förvärvsförmåga ej inträder vid denna ålder. Frånsett fall av sjuklighet, vanförhet och dylikt gäller det som regel, att, så snart skolbildningen sträcker sig utöver det mått folkskolan bibringar, denna ej är avslutad vid ifrågavarande ålder. Och anser man även det önskvärt, att yrkesutbildning skall ske utan skuldsättning, passeras ofta 20-årsåldern, innan försörjningsplikten för hemmet upphör. Och försörjningsplikten efter 15-årsåldern blir då ur många synpunkter tyngre än före denna tid. Till de dagliga behoven av mat och kläder komma då vanligen utgifter för själva utbildningen. Om en familjefar åtager sig dessa bördor, ofta med den yttersta ansträngning, är det för visso på sin plats, att den lilla uppmuntran från det allmänna kommer honom till del, som ligger i skattenedsättning även för denna tid av barnens liv. Av anförda skäl synes nedsättning böra medgivas även för barn över 15 år i de fall, då försörjningsplikten fortfar på grund av barnens fortsatta utbildning eller av sjuklighet föranledd oförmåga till själförsörjning.

Utöver den motivering, som i det föregående framkommit, ber jag få tillägga följande.

Föreliggande spörsmål berör icke och förutsätter heller icke prövning av landets eller olika befolkningsgruppers totala skatteförmåga. Lagbestämd lindring för familjeförsörjare kan endast medföra någon liten höjning af skatteprocenten, d. v. s. en höjning av skattebeloppet för dem, som ej komma i åtnjutande av lindring. Den skatt, som kan och skall utgöras, kommer på detta sätt endast att fördelas i närmaste anslutning till den individuella förmågan att bära skatten. Skattelindring för familjeförsörjare är en statens handling av rättvisa mot just dem, som i framträdande mening äro statens bärande krafter.

En särskild anledning att just nu taga upp föreliggande fråga till snar behandling har man i de allt starkare framträdande kraven på särskilda löneförmåner för familjeförsörjare. Utan att nu ingå i prövning av, i vad mån dessa krav kunna och bära i lagstiftningen beaktas — jag ärnar i en senare motion upptaga denna fråga — måste man erkänna, dels att, såsom förhållandena nu utvecklats sig, barnens uppfostran ställer mycket stora ekonomiska fordringar på familjeförsörjaren, dels att ett eventuellt tillmötesgående av detta krav från statens sida bör få så omfattande karaktär

som möjligt. Det bör sålunda avse inte blott ett lönetillägg för familjeförsörjare, som äro i statens och kommunens tjänst, utan omsider vidga sig till ett familjebidrag till alla lagligen gifta svenska barnaförsörjare.

Men det dröjer naturligtvis mycket länge, innan man står inför en fullständig lösning av denna fråga, hur viktig den än kan vara. Under tiden får man tillgripa en så effektiv skattelindring, som det är möjligt att ernå, och det förefaller, som meningarna alls icke behövde gå i sär i fråga om huvudprinciperna för denna, även om de skilja sig åt i detaljerna.

En lösning med snaraste av frågan om en avsevärd skattelindring för familjeförsörjare skulle giva vid handen, att statsmakterna hade blick för de svårigheter, varmed familjebildning för mången är förenad, och behjärtade önskvärdheten av, att tidiga äktenskap bleve en möjlighet för litet var och ej blott för den förmögne. För den, som ägnat någon uppmärksamhet åt det sociala missförhållande, som här beröres, ter sig det nuvarande läget mycket bekymmersamt. Förhållandena hava blivit sådana, att de ekonomiska omständigheterna inte blott locka utan rent av tvinga en mängd människor att förbliva ogifta. Här är om någonsin fara med att dröja. Om på lagstiftningsväg i föreslagen form ett steg tages för det ondas avhjälpande, skulle därmed mycket vara vunnet. Statsmakterna hade därmed faktiskt erkänt det onda och gjort det till föremål för sin uppmärksamhet.

För att belysa, hur man på annat håll fäst sin uppmärksamhet vid saken, må nämnas, att i vårt grannland Norge utgå kommunalskatterna efter ej mindre än 8 olika skatttaxor allt efter antalet försörjda personer från 0 till 7. Sverige får inte stå efter i ett sådant avseende som detta.

Då det nu ifrågasättes att tillämpa värnskatteförordningens beräkningsgrund för barnavdraget vid de direkta skatterna i allmänhet, torde vara nödvändigt undersöka, huru detta skulle verka på skattefördelningen mellan olika skattedragande. För detta ändamål har av en intresserad person i Göteborg tagits s. k. stickprov på 100 personer i följd, dels ur olika församlingar i Göteborg, dels ur Alingsås stadsförsamling och landsförsamling. Med utgång från inkomstskattetaxeringen har beräknats för varje skattedragande inkomstskatten med här föreslagna avdrag, varefter summerats inkomstskattebeloppen å ena sidan och de beräknade skattebeloppen å den andra.

Ehuru jag naturligtvis inte kan ikläda mig någon garanti för beräkningarnas riktighet, och ehuru stickprov till ett så ringa antal som 9 icke kunna lämna en tillfyllestgörande beräkningsgrund, böra siffrorna, som tydligen kräft ett omfattande och ihärdigt arbete, hava sitt stora värde och meddelas de därför jämte de beräkningar och reflexioner, varmed provtagaren beledsagar dem.

»Sammandrag av stickproven.

	Antal försörjda			Summan av		Skillnaden mellan a och b	
	0—15	15—21	Äldre	Inkomstskatt	Föreslagen skatt	Totalbelopp	% av b
				a	b	c	d
Göteborg.							
1. Vasa 13 R fr. n:o 81	36	14	2	12,253,70	12,137,50	116,20	0,96
2. Vasa 13 R nr:is 149—161 ...	55	20	2	10,241,40	9,862,44	378,96	3,8
3. Vasa Landala fr. 10 Kvart. n:o 18	143	6	0	711,60	631,78	79,82	12,6
4. Vasa 15 R fr. n:o 27 A	80	17	3	16,382,95	16,090,11	292,84	1,8
5. Lundby fr. n:o 1	130	2	7	1,351,40	1,290,02	61,38	4,8
6. Carl Johan fr. n:o 1	75	0	3	391,80	393,74	1,94	0,5
7. Haga fr. n:o 1	101	0	4	339,20	336,90	2,30	0,7
Summa				41,672,05	40,742,49	929,56	2,3
8. Alingsås stadsförsamling.....	114	14	7	2,795,20	2,610,34	184,86	7,1
9. Alingsås landsförsamling.....	127	2	0	3,589,60	3,507,70	81,90	2,3

För 7 stickprov i Göteborg, omfattande således 700 skattdragande, har resultatet blivit, att barnavdrag med en tiondel av skatten för varje barn skulle sänka skattebeloppet $2\frac{1}{4}$ %. Samma skattebelopp skulle således efter dessa grunder erhållas, om alla skattebelopp höjdes 2,3 %. Statens inkomst- och förmögenhetsskatt skulle efter dessa grunder minska med 800,000 kronor från 35,3 till 34,5 mill., en skillnad, som icke bör vålla svårighet vid statsregleringen. Kommunerna skulle enligt likartade skattegrunder ernå samma skatteeffekt genom att i st. f. 100 öre uttaga 102,3 öre eller genom att i st. f. 6 kr. uttaga 6,14 kr. Denna undersökning av förhållandena i Göteborg ger således till resultat, att genom denna obetydliga höjning av skattesatsen skulle rättvisa kunna göras åt dem, som tryckas av försörjningsplikt av ett eller annat slag, och å andra sidan kommunerna genom att lägga skattebördan på de bärkraftigare ha utsikt att få in större delen av skatten.

I Alingsås blir motsvarande procentsats 7,1 % för stadsförsamlingen

och 2.3 % för landsförsamlingen. Att procenttalet där skulle bli högre än i Göteborg var att vänta av 2 skäl: allmännare familjebildning och proportionsvis färre inkomsttagare över maximigränsen. De siffror, som framkommit, äro dock ej avskräckande. De äro ingalunda av den art, att de nödga att uppgiva själva grundtanken i vår skattelagstiftning, skatteplikens anpassande till skatteförmågan. Tillfälligheter inverka lätt på procenttalet. I stickprovet nr 3 med genomgående låga skattebelopp låg ungefär $\frac{1}{3}$ av skattebeloppet på de 3 första i listan och dessa höjde genom sina barnavdrag procenttalet från 3,7 till 12,6. Frånräknas den sista inkomsttagaren i stickprovet nr 9, höjes procenttalet från 2,3 till 3,3. I själva verket ansluta sig Alingsåssiffrorna oväntat nära till Göteborgssiffrorna. Med den beviskraft, som kan ligga i dessa 9 s. k. stickprov, är man berättigad till den slutsatsen, att vad här föreslagits ej är av någon revolutionerande natur.»

Så långt sticksprovstagaren.

Det är en tämligen sen tanke denna, att familjeförsörjare böra erhålla skattelindring. Vid 1908 års riksdag äro i andra kammaren flera förslag uppe att bereda familjeförsörjare lättnad, därav ett av herr J. Erlansson, som bl. a. avser skattelindring för gifta, och ett av herr P. Hörnsten, som bl. a. föreslår successiv skattelindring åt familjeförsörjare. Båda motionerna föllo.

Vid 1909 års riksdag väckte herr Ernst Lindblad i första kammaren förslag om, att för den, som försörjer mer än 3 personer, det bevillningsfria beloppet ökas med högst 200 kr. Detta blev även riksdagens beslut, något som är så mycket mera värt att antecknas, som det synes vara första gången Sveriges riksdag principiellt erkänner statens förpliktelser gent emot familjeförsörjare.

När Kungl. Maj:t år 1910 framlade förslag om förordning rörande inkomst- och förmögenhetsskatt, upptogos i detta även bestämmelser om rätt till avdrag för barn, desamma som nu äro gällande. Med anledning härav motionerade herr Sam Clason i första kammaren om en ökning av detta avdrag, delvis sammanfallande med det av mig förslagsvis framställda. Denna motion föranledde emellertid till ingen åtgärd.

Jag har med det anförda sökt påvisa vikten av en effektiv skattelindring för familjeförsörjare och faran av dröjsmål med denna frågas lösning samt tillika framhålla åtskilliga synpunkter, som kunna vara att taga i betraktande vid densammes diskuterande. Frågan synes mig vara av den stora vikt, att den omedelbart påkallar riksdagens särskilda uppmärksamhet utan att undanskjutas till en oviss framtid genom sammankoppling med omläggningen av kommunalskatterna. Då den emellertid kräver en omsorgsfull utredning, så att de många olika synpunkterna komma till sin fulla rätt, tillåter jag mig föreslå,

att riksdagen ville besluta att i skrivelse ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan om en mera effektiv skattelindring för familjeförsörjare än den nu gällande samt för riksdagen framlägga förslag i ärendet.

Stockholm den 26 januari 1915.

S. Welin.